

Братислав Љубишић

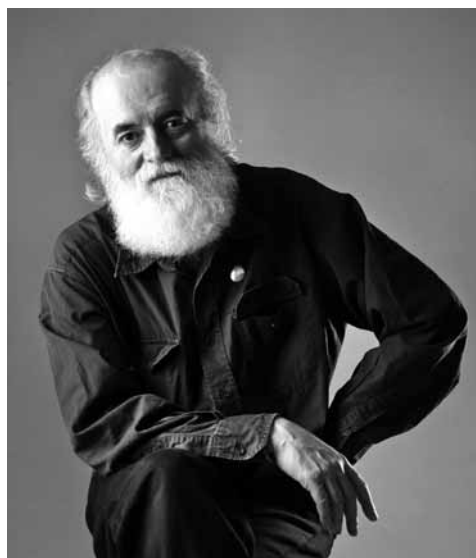

Ретроспектива као посебно уметничко дело

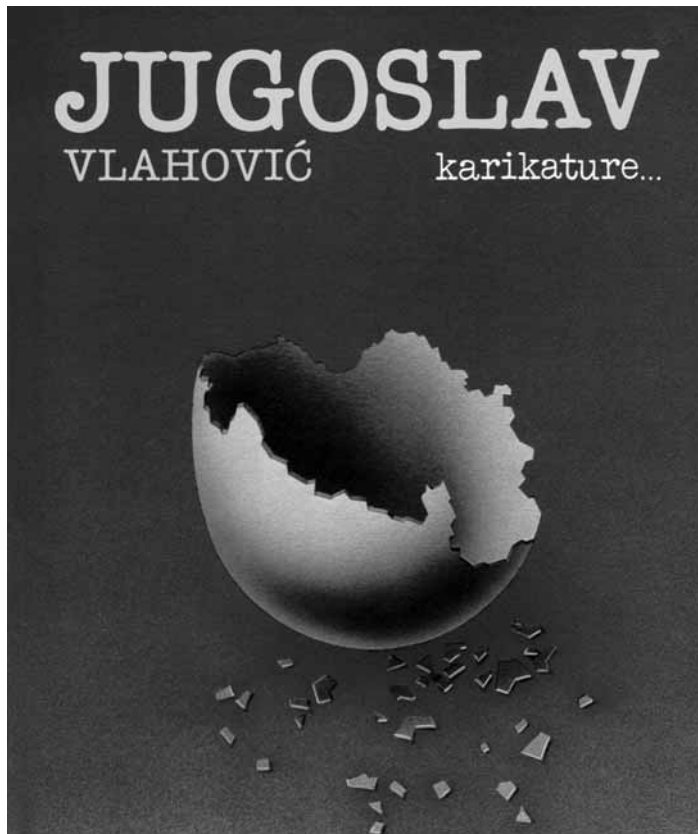
*(Југослав Влаховић, “Књиже описак”,
Салон Музеја примењене уметности,
јули/август, 2014)*

Окрнути се уназад, погледом или сећањем понирати у све протекле године и изабрати оно што је суштествено упркос многим сентименталним проблемима – то је што сваког приређивача сопственог живота у одређеном периоду, обавезује. Хоће ли то бити метод синегдохе: одређеним детаљима обележавати важне периоде стварања и живота или ће то бити обимна документација која, у суштини, само споља описује дилеме и стваралачке бриге – ствар је избора. Најчешће се приређивач изгуби у мору детаља до те мере да се до бића једне уметности не допире. Опис до описа, смењивање многих података и набрајање личности са њиховим ставовима и коментарима у приличној мери свако претстављање стваралаштва банализују. Наравно, тешко је сачинити избор у којем ће јасна линија развоја мисли појединца сведочити о непрекидној узлазности протканој повременим дилемама; није једноставно пронаћи и себе у свему томе: оног који је хтео да остави траг свога гледања и мишљења, своје присутности у време-

ну када је живео. И треће: како дочарати своје уметничко вјерују: шта је на њега утицало, шта га је мењало и до које мере је остајало самостално у мору опште прихваћених и постојећих теорија и интерпретација. Речју, све је то живот који захтева пажљиви приступ и анализу која неће, из емотивних разлога, застрањивати и приказивати

Југослав Влаховић

себе у светлости која и ние баш реална. Јер, а то се најчешће заборавља, дела која се узимају за врсту сведока оповргавају личне и ласкаве оцене самога себе. Рече једном Аристотел да су скромни само они који немају чиме да се похвале – то је свакако тачно. Али, говорити о себи и свом стваралаштву, а заборављати корене и разлоге за његов постанак је арање. И то ће материјал изложен као врста доказа – негирати.

Ово су само неки проблеми који су присутни у сваком претстављању једног дуготрајног стваралаштва; елементи од којих се, касније, гради свеукупна историја уметности. И зато је битно сазнати зашто је један у почетку нестални дух завршио како је завршио. Југослав Влаховић је најпре покушао да буде архитекта – но та авантура је трајала само једну годину. Тада уписује Академију примењених уметности и то ће га сасвим одредити ка једном типу архитектонског мишљења: осмишљавању простора, али не објектима већ линијом. Студије код професора Богдана Кршића свакако су га усмериле ка књизи, мудрости староставној: то ће му и данас, после толико година, остати оријентација. Но, упоредо са студијама код поменутог професора, он ће са рођацима, Мајом де Радом и Слободаном Кузмановићем основати акустичарску групу “Породична мануфактура хлеба“. Пева и свира гитару. Учествује у настанку и трајању рок-мјузикла *Коса* и један је од оснивача перформанс групе “Екипа за акцију и анонимну атракцију“. То је оно што ће тада младог човека, рођен је 1949. у Београду, пратити док је цртао карикатуре и по-

стао најмлађи добитник “Пјера“. Онда започиње сарадња са НИИ-ом и тако све до дана данашњег. На изложби је сјајно организован *cirkulum vitae*: одељени материјали који су део праксе у којој је владала неопредељеност од оног што је само биће стваралаштва: илустрације и карикатуре, плакати и омоти за плоче. Иако је то у суштини различит приступ у уметности: примењено и ауторско – јединство израза постоји. Као и неки други наши корифеји у карикатури – Душан Петричић, на пример – и Југослав је остварио препознатљив рукопис. А такође плени и доследност у његовом спровођењу када су у питању тзв. “примењашки послови“: као да се држао старе максиме – “Стил то је један човек“! Од експоната до експоната, уз пажљив избор, пратимо живот и дело уметника. То је једна од ретко прегледно остварених изложби: ни много ни мало. Све има свој доказ: другим речима, приређивач се држао важне максиме – “Њим самим” и то је праћено успешно. Свакако да сваки одељак изложбе, другим речима: живота и рада, захтева посебан третман и то је оно што ће бити тема овог написа. На пример: одељак у којем су смештени омоти плоча јасно сведоче да је уметник пратио суштину онога што је на плочама – рецимо музика “Рибље чорбе” – али је истовремено водио рачуна и о начину – оном што је његов стил, па је успостављано јединство израза. Повезани су дух ликовности Југослава Влаховића и специфичност музике која се крије иза омота. У књигама карикатура је ствар другачије уобличавана – и о томе је такође водена брига на изложби. Од књиге до књиге

може се пратити јасна хуманистичка порука карикатуристе, који врло ретко потпада под моћ текста па буде “само” илустратор. Обједињени цртежи око једне теме, наслова књиге, настављају да постоје као уметников излет у строго контролисани простор у којем се мора придржавати закона о јединствености израза. Наравно, целина ни у ком случају не ремети склоност уметника да истражује унутар наметнуте условности, и да успоставља везу са новим продорима у неистражено пространство ликовности. Једно је јасно: Југослав Влаховић не одустаје да буде строги посматрач свакодневног, посматрач који ће уочавати одређене константе у људском понашању уопште. Но, настојаће, истовремено, да пронађе и одређене константе које ће унапредити и дати им димензију филозофске универзалности. То се постиже једноставним средствима: цртеж који ће бити подложен линијама али и површинама; флеке које ће често изнедравати ситуације које ће својом ликовношћу ширити поље комуникација и доводити посматрача да открива парадоксе. А он, парадокс, ће у великој мери бити носилац хуморног. Има у парадоксу каквог га Југослав користи нешто од надреализма, од Констанса ил де Фонс Галчинског, има и “лудости” дадаизма, но, само су то границе у оквиру којих се креће неспутана машта цртача. То је и показатељ васпитане имагинације уметника, његовог образовања. Наравно, и склоности која открива интимне димензије стила. А она је, у бити, “навијачка” према човеку који “худи проћердава век”, како би то Момчило Настасијевић рекао. Ухваћен у неким лошим

радњама, Југослављев човек изазива осећај разумевања код посматрача. То што је лоше је ипак нормално и зато није грех! Управо та могућност тумачења ову врсту карикатуре супротставља средњевековном, па и данашњем, тумачењу цркве када су у питању овоземаљске радости. Смех је био забрањен – Исус се никада није смејао; све што би могло да буде момент уживања је такође грех. Човек је осуђен на патњу у овоземаљском животу да би после смрти могао да, евентуално, оде у рај. И отуда забрана купања, сваке могуће радње која би могла да се сврста у епикурејско постојање на земљи. Мука и што краћи живот – то је мисија коју је Бог, према црквеном тумачењу, наменио човеку на земљи. Човек се ипак сналазио: отуда цармине, народски вентил “спасавања” себе и своје душе. Ту су и карневали и маскарде – али је све то мало и догађало се мање-више у оквиру црквене контроле. Тек ће Фројд допустити да се хумор бави свакодневним јер ће тиме моћи да се прати унутрашњи живот смртника. И Леонардо да Винчи, и Франц Халс, и Гоја цртали су људску ружноћу и сакатост – то је била смешна димензија богочовека. Арчимболдо је отишао најдаље: његови портрети су сачињени од воћа и поврћа, кобасица.. У литератури је било одређеног отпора према програму цркве: сетимо се еротске поезије коју је приређивач, Данило Киш, укоририо под називом “Бордел муза”. Ту је и незаобилазни Рабле и његов Гаргантуа. Било је исмевања и у Холандији – позната књига о граду будалија. Илустратори, а били су веома ретки, трудили су се да у свему томе увек

буде и приказа ђавола. То је било оправдање пред строгим очима инквизитора. Домије је први започео неку врсту рехабилитације карикираних: он је исмевао судије и адвокате али са симпатијом. И то је било смешно! У том колоплету различитих околности под којима се јављала мисао која у гресима свакодневним види човека од крви и меса, оног који и суди, нарочито праведнима. Карикатуристи који су се током 20., века јављали и полако основали сопствену ликовну дисциплину, остајали су у естетици сликарства. И то је добро. Данас ће свака жврљотина са текстом испод бити проглашавана карикатуром. То је исти чин као када се одрасли смеју детету које изговара скардне речи. То са правом карикатуром нема директне везе. Југослав Влаховић је педесетак година одолевао да не буде строги судија и да, у својим замеркама не иде предалеко. Рекао бих да је то део карактера самог уметника: ако је нешто вулгарно и опште, а и тема је, рецимо једног актуелног издања новина, онда се уметник мора постарати да не буде творац шврљотина већ јасног и естетски уобличеног саопштења! То нарочито данас, недостаје свакодневној карикатури. Она је илустрација која је у служби дневне политике – ефемерност записана на води! Такви илустратори-шврљачи су популарни код људи од неукуса: њима је то блиско јер под-

сећа на псовку, вулгарну реч. Утисак је да тога овом делу “недостаје”: једноставно, природа ликовне опредељености и сам карактер нису допустили да се Југослав Влаховић упути странпутицом. То ова ретроспективна изложба најпре истиче: нема јефтиног и удворичког. Има сентенциозног и мудрог уздицања општег до пиједестала посебног.

Изложба је трајала колико је могла. Ово стваралаштво траје педесетак година мало расуто, мало стиснуто у књигама, мало препуштено сећању. Многи је текстописац брусио своје перо пишући о овом делу и остављајући истовремено и суд о себи. Али је чињеница да Југослав Влаховић није цртао смешне ствари, нити био послушник. Следио је свој инстинкт доброхтоног посматрача који једноставно хоће да наруши мир што прети да постане жабокречина. Дух и дах песника који зна да не треба писати епове већ сонете, васпитана имагинација која издваја из мноштва оно што је за стил самог аутора и тако гради јасну и препознатљиву ликовну целину и, што је можда најважније, дисциплинованост у избору који ће касније постати “избор по сродности” – ето, покушаја да се ово дело затвори у једну реченицу. Али, само покушаја – све осталои се препушта времену...